

PBLQ

Evaluatie en toekomstverkenning

Informatiehuis Marien

rapportage
project 007570
versie 1.10
april 2023

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	2
1.1	Achtergrond	2
1.2	Opdrachtformulering	2
1.3	Werkwijze	2
1.4	Indeling rapport	3
2.	Missie, visie, doelen en aansluiting op de toekomst	4
2.1	Missie, visie en doelen	4
2.1.1	Data-ontsluiting	4
2.1.2	Coördinatie KRM	5
3.	Huidige taken/vragen en kansen	7
3.1	Huidige taken	7
3.2	Kansen	8
3.3	Impact op takenpakket	9
4.	Intensivering samenwerking met andere programma-organisaties	10
4.1	Noordzeeloket	10
4.2	Datahuis Wadden en Informatiehuis Water	10
5.	Organisatorische en financiële kaders	11
5.1	Organisatorische kaders	11
5.2	Financiële - en formatieve kaders	11
6.	Toekomstscenario's	13
6.1	Toekomstscenario 1: koersvast	13
6.2	Toekomstscenario 2: ambitie	13
6.3	Toekomstscenario 3: expansie	14
6.4	Samenvattende tabel	15
7.	Bespreking en Advies	16
7.1	Bespreking	16
7.2	Advies	17

Bijlage A	Geïnterviewde organisaties	18
Bijlage B	Bestudeerde documentatie	19

1. Inleiding

1.1 Achtergrond

Na een verkennende studie in 2011 is in 2012 gestart met de oprichting van het Informatiehuis Marien (IHM). Het doel was om alle data, informatie en onderzoeksgegevens over de Noordzee op één plek toegankelijk te maken voor belangstellenden, overheden en professionals. Begin 2018 heeft een eerste evaluatie van het IHM plaatsgevonden. Nu, vijf jaar later, komt de huidige samenwerkingsovereenkomst tot een eind en wordt het takenpakket van het IHM langzaam uitgebreid. Een uitgelezen moment dus voor de opdrachtgevers van het IHM om na te denken over het vervolg.

1.2 Opdrachtformulering

PBLQ is gevraagd om een evaluatie en toekomstverkenning voor het Informatiehuis Marien uit te voeren. De evaluatie dient inzicht te geven in:

1. de voortgang van de oorspronkelijke missie, visie en doelen van IHM, en in hoeverre deze nog aansluiten op de toekomst, inclusief de waardering van de dienstverlening door betrokken actoren
2. de vragen en taken die op IHM afkomen, c.q. visies van betrokken actoren en de impact daarvan op het takenpakket van IHM (gebiedsverbreiding, uitbreiding dataverzamelingen, verbreding takenpakket naar datamanagement etc.)
3. mogelijkheden, kansen en wenselijkheid wat betreft intensivering van samenwerking met andere programmaorganisaties zoals:
 - a. Noordzeeloket (soortgelijke loketfunctie)
 - b. Datahuis Wadden en Informatiehuis Water (soortgelijke data-ontsluitende organisaties)
4. de huidige financiële en organisatorische kaders waarbinnen het programma IHM functioneert en wordt aangestuurd (governance), inclusief inventarisatie van voor- en nadelen van de huidige aansturing
5. welke toekomstscenario's er mogelijk zijn voor IHM, op basis van onder meer scenarioschetsen vanuit het IHM-team en op basis van kaders en randvoorwaarden zoals die in overleg met het Strategisch Opdrachtgevers Overleg zullen worden besproken.

1.3 Werkwijze

De opdracht is vanuit PBLQ uitgevoerd door Frank van IJzerloo. Anne Verwers, stagiair bij PBLQ, heeft hem hierbij terzijde gestaan. Marcel Bom¹ nam deel aan het team als kwaliteitsbewaker. Ten behoeve van het onderzoek is een aanzienlijk aantal gesprekken gevoerd met betrokken actoren. Bijlage A bevat de lijst van geïnterviewde organisaties. Ook zijn de nodige documenten bestudeerd, zie Bijlage B voor een overzicht. Een eerste voorlopige versie van dit rapport is op 14 maart besproken in het teamoverleg van IHM. De conceptversie is op 3 april gebruikt om het strategisch opdrachtgeversberaad te informeren over de inhoud van de rapportage. Daarna is via een schriftelijke

¹ Marcel Bom was in 2018 betrokken bij de vorige evaluatie.

ronde gevraagd aan de leden van het beraad om eventuele reacties op de conceptrapportage door te geven. In voorliggende eindrapportage zijn de inzichten uit deze feedbackronde verwerkt.

1.4 Indeling rapport

Het verdere rapport is als volgt ingedeeld, en volgt daarbij nadrukkelijk de volgorde van de opdracht. Hoofdstuk twee gaat in op de huidige werkzaamheden / taken van het IHM en geeft daarbij de waardering weer zoals die uit de interviews naar voren is gekomen. Hoofdstuk drie beschrijft de behoeften en kansen die belangrijk kunnen zijn voor de gewenste richting waarin het IHM zich naar de toekomst toe kan ontwikkelen. Het vierde hoofdstuk gaat over mogelijkheden, kansen en wenselijkheid wat betreft intensivering van samenwerking met andere programmaorganisaties en hoofdstuk vijf gaat in op de huidige organisatorische en financiële kaders voor het programma. Hoofdstuk zes bevat een aantal mogelijke toekomstscenario's voor het IHM. Ten slotte bevat hoofdstuk zeven de analyse en enkele aanbevelingen voor het vervolg.

2. Missie, visie, doelen en aansluiting op de toekomst

Dit hoofdstuk gaat in op de oorspronkelijke missie, visie en doelen van het IHM, en in hoeverre deze nog aansluiten op de toekomst. Ook wordt gekeken naar de waardering van de dienstverlening door betrokken actoren.

2.1 Missie, visie en doelen

In 2012 is het Informatiehuis Marien opgericht om “alle data, informatie en onderzoeksgegevens over de Noordzee op één plek toegankelijk te maken voor belangstellenden, overheden en professionals.” Het IHM wil een platform bieden “voor overheden, kennisinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven voor data over de Noordzee.” Door alle gegevens over de Noordzee te ontsluiten via haar website maakt het IHM ingewonnen data op basis van de FAIR-principes² makkelijk beschikbaar voor hergebruik.³

In de samenwerkingsovereenkomst zijn daarbij de hoofddoelen voor het IHM vastgesteld. Gedurende de looptijd (2018-2023) zou het zwaartepunt verschuiven “van de ontwikkeling van het virtuele platform naar de communicatie met de gebruikers en bronhouders.”⁴ Met andere woorden: in 2023 moet de data niet alleen zijn ontsloten, maar is het ook de bedoeling dat bronhouders en potentiële gebruikers eenvoudig de weg naar het IHM kunnen vinden.

Naast deze doelen, die gemakshalve onder het kopje ‘data-ontsluiting’ geschaard zouden kunnen worden, is een belangrijke aanleiding voor het oprichten van het IHM te vinden in de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM). Door de coördinatie van de KRM-monitoring en EU-rapportages te beleggen bij het programma IHM, wordt de benodigde afstemming tussen beide departementen gefaciliteerd en ontstaat er één centraal punt met overzicht hoe het staat met de uitvoering van de werkzaamheden. Het IHM kon zo ook aanjager worden om aan de voorkant diverse monitoringsbehoeften en -vereisten op elkaar af te stemmen en een actieve bijdrage leveren aan het beschikbaar krijgen van mariene data voor andere onderzoeken, projecten en/of beleidsdoelstellingen.

2.1.1 Data-ontsluiting

Het IHM maakt basisdata gebruiksvriendelijk beschikbaar voor hergebruik. In de interviews werd duidelijk dat de Open Data Viewer momenteel van alle taken die hier mee te maken hebben het meest in het oog springt. Vanuit de Viewer kunnen data van monitoring op de Noordzee bekeken en gedownload worden.

Verschillende gesprekspartners geven aan erg blij te zijn met de Viewer en er graag gebruik van te maken, hoewel er ook enkele kanttekeningen geplaatst zijn. Hoe weet je als gebruiker bijvoorbeeld zeker dat je naar de meest recente dataset zit te kijken? Of wanneer er nieuwe data beschikbaar komt? Daar komt nog bij dat de Viewer op punten duidelijk nog ‘work in progress’ is. Een voorbeeld is de Engelstalige versie: die is nog verre van Engels en daarmee eigenlijk nog onbruikbaar voor niet-Nederlandstaligen.

² Zie [FAIR Principles - GO FAIR \(go-fair.org\)](https://go-fair.org)

³ Zie het Werkplan Informatiehuis Marien 2022.

⁴ Idem.

Naast in het oog springende taken als de Viewer voert het IHM diverse meer voorwaardelijke taken en activiteiten uit, bijvoorbeeld op het gebied van standaarden en het 'vertalen' van standaarden als Aquo⁵ naar een meer internationaal geaccepteerde standaard (zie ook het volgende hoofdstuk). Het spreekt voor zich dat breder geaccepteerde internationale standaarden een belangrijke bijdrage leveren aan de bruikbaarheid en toepasbaarheid van mariene data, ongeacht door wie die is ingewonnen. Het gaat daarbij overigens niet alleen om technische uitwisselingsstandaarden, maar juist ook om geüniformeerde metadata waarmee wordt aangegeven hoe de data is ingewonnen, wat is gemeten en wat juist niet is gemeten en wat dat betekent voor eventueel te trekken conclusies. Voor dat laatste valt er volgens de gesprekspartners nog een en ander te winnen.

Overigens is het goed om te vermelden dat de verwachting leeft dat het takenpakket van het IHM de komende periode niet eenvoudiger zal worden maar eerder zwaarder. Een toename van de hoeveelheid data en striktere eisen vanuit Europa maken het ontsluiten van mariene data immers complexer dan voorheen.

Communicatie

Het vele werk van het IHM op het gebied van data-ontsluiting wordt door de meeste gesprekspartners absoluut gezien en geapprecieerd. In de gesprekken kwam soms echter ook naar voren dat niet alle spelers op of rondom de Noordzee precies weten wat het IHM doet en/of kan betekenen. Dit uit zich bijvoorbeeld in onderzoeken die worden uitgezet maar waarbij een dataparagraaf ontbreekt. Ook horen we geluiden van verschillende gesprekspartners dat het IHM "wat aanwezig" mag zijn op verschillende podia en zichzelf "vaker mag uitnodigen voor een kop koffie". Overigens begrijpt men goed dat de beperkte capaciteit keuzes maken noodzakelijk maakt. Hier lijken echter wel kansen te liggen voor verdere uitbouw en/of verbetering van de data-ontsluitingstaak van het Informatiehuis Marien.

2.1.2 Coördinatie KRM

Deze taak behelst het toepasbaar maken van bestaande monitoringsprogramma's en/of dataleveringen voor de KRM en het eventueel ontwikkelen en uitzetten van aanvullende monitoringsopdrachten. Daarnaast gaat het om alle randvoorwaardelijke activiteiten die nodig zijn om de data ten behoeve van de KRM bijeen te brengen volgens een uniforme standaard en van een zeker kwaliteitsniveau opdat vandaaruit de verplichte rapportages kunnen worden opgesteld. Ook moeten alle activiteiten rondom het samenstellen en indienen van de verplichte EU-rapportages worden gecoördineerd. Dit behelst niet alleen het beschikbaar maken van de KRM-monitoringsdata, maar ook het gestructureerd rapporteren over onder andere KRM-beoordelingen, indicatoren, maatregelen, omschrijvingen Goede Milieu Toestand en het monitoringsprogramma.

Voor de KRM ingewonnen data wordt door het IHM opgevraagd en opgeslagen in de KRM-database.⁶ De data zijn gestructureerd volgens de Aquo-standaard en eenvoudig beschikbaar via de Open Data Viewer en INSPIRE Services.

De geïnterviewden zijn het erover eens dat de 'rapportagetrein' goed in elkaar steekt en hebben daar eigenlijk geen zorgen over. Het lijkt ook elke rapportage beter te gaan (de KRM kent een zesjaarlijkse

⁵ Aquo is immers een Nederlandse standaard voor het uitwisselen van gegevens binnen de watersector. Internationaal is het veel minder bekend.

⁶ Het betreft een dataset in de marine projects geoserver/repository.

cyclus waarin alle drie de onderdelen van de Mariene Strategie (MS1, MS2 en MS3⁷) geactualiseerd dienen te worden).

Samenvattend kan gesteld worden dat het IHM haar rol inzake de KRM nog steeds waarmaakt en dat deze rol ook richting de toekomst gewaardeerd wordt. Het interdepartementale karakter van het IHM draagt volop bij aan dit succes.

⁷ MS1 (Mariene Strategie deel 1) betreft een beschrijving van de huidige milieutoestand, de goede milieutoestand, milieudoelen en indicatoren. Mariene Strategie deel 2 (MS2) is het KRM-monitoringprogramma waarin de monitoring is toegelicht die Nederland uitvoert om de milieutoestand te beoordelen en volgen. Tenslotte wordt het programma van maatregelen waarin de maatregelen worden toegelicht die Nederland uitvoert om de goede milieutoestand te behalen aangeduid als Mariene Strategie deel 3 (MS3).

3. Huidige taken/vragen en kansen

Dit hoofdstuk gaat over de vragen en taken die op het IHM afkomen. Daarnaast gaan we in op de mogelijke impact van nieuwe vragen / kansen op het takenpakket van IHM.

3.1 Huidige taken

Uit de gesprekken kwam naar voren dat de huidige taken die het IHM oppakt over het algemeen goed gewaardeerd worden door de gesprekspartners. Qua activiteiten gaat het dan bijvoorbeeld om de platformfunctie, de coördinatie van de KRM, de monitoringsagenda⁸, de workflow bepaling grenzen natuurgebieden, het verbeteren van de metadatering bij datasets en alle andere activiteiten die horen bij het ontsluiten van mariene data.

Deze taken komen in belangrijke mate overeen met de taken die zijn beschreven in de vorige Samenwerkingsovereenkomst⁹, maar inmiddels zijn er ook enkele andere behoeften naar voren gekomen.

Doorontwikkeling coördinatie KRM

Sinds het IHM een coördinerende rol heeft opgepakt bij de KRM-rapportages verloopt dit proces soepeler en beter. Richting toekomst bestaat de wens om het proces waar mogelijk verder te verbeteren en/of te automatiseren. Ook blijft de KRM zich doorontwikkelen, waardoor gesprekspartners het verstandig vinden om door te blijven bouwen op de inmiddels opgedane kennis en ervaring.

Monitoring en Onderzoek Natuurversterking en Soortenbescherming (MONS)

Het programma Monitoring en Onderzoek Natuurversterking en Soortenbescherming (MONS) heeft als doel de centrale vraag te beantwoorden of en hoe het veranderende gebruik van de Noordzee past binnen de ecologische draagkracht van de Noordzee. MONS moet inzicht geven in de veranderingen in het ecosysteem, habitats en soorten van de Noordzee als gevolg van de transities die reeds gaande zijn (op het gebied van energie, voedselvoorziening en natuur) gecombineerd met factoren als klimaatverandering, verzuring en autonome veranderingen.

Het IHM staat aan de lat om het datamanagementbeheer van MONS te gaan verzorgen. Het doel is uiteindelijk om binnen MONS geproduceerde data (en informatie) zo snel mogelijk te ontsluiten als Open Data volgens de FAIR-principes. Dit betekent een belangrijke uitbreiding van de werkzaamheden van het IHM – nog niet eerder heeft het een dergelijke taak op zich genomen. Een belangrijke reden hiervoor is te vinden in het belang van MONS voor de hele sector en het idee dat het IHM hierbij aanwezig dient te zijn.

Internationalisering

Internationalisering is regelmatig langsgekomen in de gesprekken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de wens om breder te kijken dan naar de 'eigen taartpunt' van de Noordzee. Internationale uitwisseling en ontsluiting is hiervoor randvoorwaardelijk. Het IHM laat zich momenteel op internationaal gebied natuurlijk niet onbetuigd, bijvoorbeeld door deelname aan de EU-werkgroep DIKE (Data, Information

⁸ De Monitoringsagenda geeft een algemeen overzicht van de chemische en biologische monitoring op de Noordzee. Zie ook: [Monitoringsagenda - Informatiehuis Marien](#).

⁹ Zie bijlage 1 van de *Samenwerkingsovereenkomst programma Informatiehuis Manen 2018-2023*.

and Knowledge Exchange) ten behoeve van de KRM en activiteiten in het kader van INSPIRE en OSPAR. Ook werkt het IHM met het IHW en de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC¹⁰) aan een vertaaltabel tussen Aquo en de internationale standaard SeaDataNet/BODC¹¹. Dit moet bijvoorbeeld helpen bij het uitwisselen van data via EMODnet.¹² Continuering van deze activiteiten lijkt wenselijk. Een eventuele uitbreiding van de activiteiten op dit gebied is misschien mogelijk, maar het is dan wel zaak dat het IHM niet 'op de beleidsstoel' komt te zitten maar een kennisinhoudelijke en adviserende rol krijgt.

Communicatie

In het vorige hoofdstuk is al aangegeven dat het IHM meer mag doen, en misschien wel moet, aan haar bekendheid. De toegevoegde waarde van het programma, en hoe het IHM kan helpen bij het ontsluiten van data, zit nog niet bij alle stakeholders even goed tussen de oren. Hierdoor worden er onnodig kansen gemist op het gebied van het ontsluiten van mariene data.

Impuls Digitalisering Noordzee

Medio dit jaar wordt duidelijk of het voorstel voor het Nationaal Groeifonds om een impuls te geven aan de 'digitalisering van de Noordzee' wordt gehonoreerd. Als dit het geval is gaat er de komende tijd veel meer data gegenereerd worden op de Noordzee dan anders het geval zou zijn geweest. In het voorstel voor het Groeifonds is een rol weggelegd voor het IHM op het gebied van de ontsluiting van mariene data.

3.2 Kansen

Naast de in de vorige paragraaf genoemde behoeften, zijn er op basis van de interviews nog enkele kansen te definiëren met betrekking tot de kerntaken van het IHM. Zo zou het een goede zaak zijn als datamanagement wordt opgenomen in alle opdrachten die ministeries en uitvoeringsorganisaties uitzetten die leiden tot onderzoek (en dus data) op de Noordzee. Ook is er in enkele gesprekken een behoefte naar voren gekomen aan meer regie en sturing met betrekking tot de ontsluiting en uitwisseling van data, zowel op nationaal als internationaal niveau.

Daarnaast kwam naar voren dat er nauwer samengewerkt kan worden met de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), dat via allerhande onderzoeken ten behoeve van de aanvraagprocedures (tenders) voor de vergunningen voor de bouw en exploitatie van nieuwe windparken grote hoeveelheden mariene data genereert. RVO gaat de ontsluiting daarvan nu regelen via een eigen datahub in de cloud, maar het lijkt voor beide partijen (RVO en IHM) verstandig om minimaal verwijzingen naar elkaar op te nemen en te onderzoeken of de monitoringsagenda verder verbeterd kan worden. Misschien is op wat langere termijn een nog intensievere samenwerking op het gebied van de data-ontsluiting mogelijk.

Cariben / BES-eilanden

Het IHM is gevraagd mee te denken over het opzetten van een informatiehuis op de BES-eilanden (Bonaire, Sint Eustatius en Saba). De vraag of data over de Caribische wateren onderdeel zou moeten uitmaken van het IHM, lijkt echter niet direct met een duidelijk 'ja' beantwoord te kunnen

¹⁰ Zie [Westerschelde: VNSC - Zuidwestelijke Delta \(zwdelta.nl\)](#)

¹¹ Zie [SeaDataNet - SeaDataNet](#).

¹² Het European Marine Observation and Data Network (EMODnet) is een netwerk van organisaties die samenwerken aan het ontsluiten van data van mariene observaties volgens internationale standaarden en het aanbieden van data, dataproducten en informatie als open access. Zie ook [What is EMODnet? | European Marine Observation and Data Network \(EMODnet\) \(europa.eu\)](#)

worden. Het watergebied wijkt immers sterk af van de Noordzee waardoor het verstandig lijkt om hier lokaal aan te werken. Wel lijkt het goed mogelijk dat het IHM haar uitgebreide ervaring inzet om, analoog aan het datahuis Wadden, synergetische voordelen te behalen door bijvoorbeeld kennis uit te wisselen over standaarden en/of techniek te delen. Het IHM zou daarmee een belangrijke bijdrage kunnen leveren bij het onderzoeken (en mogelijk later het opstarten/inrichten) van een informatiehuis op de BES-eilanden.

3.3 Impact op takenpakket

Het volledig oppakken van alle bovengenoemde taken en kansen zou een flinke impact hebben op het takenpakket van het IHM. Niet alleen wordt het takenpakket *breder* (bijvoorbeeld door de werkzaamheden voor MONS), het takenpakket wordt op deze manier vooral ook *groter*. Met de huidige bezetting valt dit niet te realiseren.

Het valt ook op dat op dit moment niet goed valt te zeggen welke impact de verschillende ontwikkelingen gaan hebben voor het IHM. Het is bijvoorbeeld duidelijk dat Digitalisering Noordzee het speelveld gaat veranderen, maar hoe dat precies uitpakt valt nog niet goed te zeggen. Dit is iets dat vanuit het IHM de komende periode aandachtig gemonitord zal moeten worden.

4. Intensivering samenwerking met andere programma-organisaties

In dit hoofdstuk kijken we naar de mogelijkheden wenselijkheid wat betreft intensivering van samenwerking met andere (programma-)organisaties. Op dit moment werkt het IHM al samen met verschillende partijen. Zo ondersteunt het IHM de dataontsluiting via het Noordzeeloket ten behoeve van het Interdepartementale Directeurenoverleg Noordzee (IDON). Waterinfo Extra (WIE), dat de door Rijkswaterstaat verzamelde data voor het beheer van de Rijkswateren ontsluit, is één van de medegebruikers van de Viewer. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) werkt mee aan de kwaliteitsborging van de KRM-monitoring en met de belangrijkste kennis- en wetenschappelijke instituten (WMR, Deltares, NIOZ, RUG, Naturalis, MARIN, Geologische Dienst Nederland, Wageningen Food Safety Research) wordt samengewerkt en/of contact onderhouden ten behoeve van het ontsluiten van mariene data. Het IHM neemt ook deel aan DigiShape¹³ en het stelt jaarlijks de monitoringsagenda op, waarmee alle instanties monitoringsplannen op de Noordzee kunnen delen.

4.1 Noordzeeloket

Het Noordzeeloket presenteert overheidsinformatie over de Noordzee. Hierbij gaat het bijvoorbeeld over hoe de rijksoverheid de Noordzee beheert, wat er kan en mag en welke regels en voorwaarden daarvoor gelden. Het Noordzeeloket linkt regelmatig door naar achterliggende informatiebronnen.

Het Noordzeeloket is een vaste gebruiker van de Viewer en er volgt dan ook overleg bij actualisatie van de Viewer. Ook de link vanuit het Noordzeeloket naar de website van het IHM onderstreept de nauwe samenwerking. Deze al nauwe samenwerking zorgt ervoor dat een nog nauwere samenwerking nauwelijks verdere voordelen kan bieden.

4.2 Datahuis Wadden en Informatiehuis Water

Het Datahuis Wadden en het Informatiehuis Water (IHW) hebben beiden gemeen met het IHM dat het data-ontsluitende organisaties zijn. Waar het IHM dat doet voor 'het zout', doet het IHW dat voor 'het zoet' en het Datahuis Wadden dat voor de Waddenzee. Uit de gesprekken bleek dat de samenwerking met beide partijen al zeer intensief is. Zo spreken het IHM en het IHW elkaar op regelmatige basis over allerlei onderwerpen en trekken ze samen op bij de vertaling van de Aquo-standaard naar internationale standaarden.

Ook met het Datahuis Wadden wordt al intensief samengewerkt. Gesprekspartners schetsen een beeld van een organisatie die "onder de motorkap" heel erg op het IHM lijkt, met natuurlijk wel een andere voorkeur.

De nauwe samenwerking met beide partijen maakt dat er weinig ruimte overblijft voor verdere intensivering van de samenwerking. Uit de interviews zijn daarvoor ook geen kansen gebleken. Het feit dat dat de opdrachtgevers van de drie partijen (IHM, Datahuis Wadden en het IHW) ook nog eens flink verschillen, maakt dat bijvoorbeeld een fusie niet direct voor de hand ligt. De meerwaarde is niet duidelijk en de vele verschillende opdrachtgevers zouden in ieder geval zorgen voor een minder duidelijke gezamenlijke governance.

¹³ DigiShape is een open innovatieplatform van bedrijven, kennisinstellingen en overheden die samen de potentie van digitalisering voor de watersector willen benutten.

5. Organisatorische en financiële kaders

5.1 Organisatorische kaders

Vanaf de start van het IHM is er sprake van een programma-organisatie. De organisatievorm is daarmee flexibel en doet recht aan het interdepartementale karakter. Ook bestaat de mogelijkheid om te groeien als nieuwe partijen deel zouden willen nemen. De huidige governance van het IHM bestaat uit een opdrachtgeversoverleg (OG) waarin de opdrachtgevers zitting hebben (Rijkswaterstaat / directie Water, Verkeer en Leefomgeving, het ministerie van Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit / directie Natuur en Biodiversiteit en de Dienst der Hydrografie van het ministerie van Defensie). In het OG wordt het jaarplan voor het komende jaar, de jaarrapportage over het afgelopen jaar en overige beleidsdocumenten besproken. Daarnaast is er voor strategische besluiten een Strategisch Overleg (SO) ingesteld, waar naast de drie opdrachtgevers ook Deltares en Wageningen Marine Research (WMR) deel van uitmaken. Deltares en WMR hebben daarbij een adviserende rol.

De opdrachtgevers dragen gezamenlijk zorg voor de bemensing van het IHM volgens een in de samenwerkingsovereenkomst overeengekomen formule. Daar is in de afgelopen periode nog een extra toevoeging vanuit Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening bijgekomen. De samenwerkingsovereenkomst kent een looptijd van vijf jaar.

Uit de interviewronde zijn geen knelpunten naar voren gekomen met betrekking tot de organisatiestructuur. Sterker nog: verschillende gesprekspartners gaven aan de samenwerking als erg prettig te ervaren. De flexibele en pragmatische insteek van het IHM maakt dat de lijnen kort zijn en er snel geschakeld kan worden, ook over organisatiegrenzen heen. Dit is een grote meerwaarde van de huidige organisatiestructuur. Wel is gesproken over de noodzaak om activiteiten als die van het IHM structureel uit te voeren en te borgen. In dit kader is ook gewezen op de duur van de samenwerkingsovereenkomst: die bedraagt nu vijf jaar, maar misschien dat een langere doorlooptijd, zoals de zeven jaar bij het Informatiehuis Water, beter past bij deze doelstelling. Een langere looptijd (en dus langer zekerheid over financiering) kan immers helpen bij het aannemen van nieuwe mensen en vasthouden van huidige teamleden.

5.2 Financiële - en formatieve kaders

De jaarlijkse materiele begroting van het IHM bedraagt ongeveer € 225.000,-. RWS en LNV dragen ieder jaarlijks € 100.000,- bij en de Dienst der Hydrografie € 25.000,-. Voor de werkzaamheden ten behoeve van MONS komt extra budget beschikbaar.

In de huidige samenwerkingsovereenkomst is ook vastgelegd dat de verschillende partners formatie bijdragen. Het gaat hierbij om:

- IenW/RWS: 2 fte's (Sr/Adviseur)
- LNV: 2 fte's (Programmamanager/Secretaris - beide functies worden voor 0.8 fte ingevuld. Het daardoor vrijgekomen budget (ca. 26k€/jaar) wordt toegevoegd aan het LNV-budget voor het IHM)
- Defensie/Dienst der Hydrografie: 0,5 fte

Sinds medio 2021 heeft RWS (vanuit de Centrale Informatievoorziening) hier een dataspecialist (1 fte) aan toegevoegd. Deze functie ondersteunt het beheer en ontsluiting van data ten behoeve van onder meer de KRM-rapportage.

Volgens verschillende geïnterviewden is deze begroting i.c.m. de bezetting niet afdoende om extra taken op te pakken. Er leven zelfs vragen of de huidige taken van het IHM niet al onder druk staan. Er moet immers stevig geprioriteerd worden en het lukt niet om alles de aandacht te geven die het verdient. Hierbij is onder andere gewezen op open eindjes rondom de Open Data Viewer en kansen op het gebied van communicatie met betrekking tot het IHM.

Ook wordt de huidige omvang van het IHM regelmatig als 'kwetsbaar' omschreven. Naast de beperkte capaciteit is er voor verschillende kennisintensieve activiteiten ook geen achtervang beschikbaar. In dit kader gaat het grapje rond dat IHM'ers niet mee mogen doen aan de loterij: als ze immers winnen en besluiten te stoppen met werken laten ze een groot gat achter...

6. Toekomstscenario's

Dit hoofdstuk beschrijft drie scenario's voor de verdere toekomst en doorontwikkeling van het IHM.¹⁴ Er zijn veel verschillende scenario's of toekomstmodellen mogelijk (in het opdrachtgeversoverleg van oktober 2022 is er bijvoorbeeld over vijf verschillende scenario's gesproken) maar het blijkt lastig om aan te geven welke impact ontwikkelingen als bijvoorbeeld Digitalisering Noordzee de komende jaren precies gaan hebben op het IHM. Voor nu lijkt het daarom verstandig om in eerste instantie het gesprek te voeren op basis van wat het IHM aankan met de huidige capaciteit en wat er mogelijk is bij een zekere groei van het programmteam. Daarnaast moet er natuurlijk ook een blik worden gericht op de toekomst. Dit heeft geleid tot drie scenario's: (1) koersvast, (2) ambitie en (3) expansie.

Het is hierbij van belang om te bedenken dat zeker met de huidige arbeidsmarkt extra budget niet gelijkstaat aan meer fte. Zeker voor het soms hoog-specialistische werk van het IHM is het niet eenvoudig extra menskracht aan te nemen. Daar komt bij dat het voor de 'verbindende rol' en de uitvoeringskracht van het IHM waarde heeft als nieuwe collega's een stevige band hebben met een van de opdrachtgevers. Een ander belangrijk punt betreft de gevolgen van een wat forsere groei qua aantal medewerkers voor de flexibiliteit en het pragmatische karakter van het IHM. Uit de evaluatie kwam naar voren dat dit zeer gewaardeerd wordt en het gevaar bestaat dat dit (deels) verdwijnt als de organisatie een al te grote groeispurt doormaakt.

6.1 Toekomstscenario 1: koersvast

In dit scenario ligt de focus in eerste instantie op het voortzetten van de huidige werkzaamheden. Er is geen sprake van belangrijke aanvullende investeringen en/of extra medewerkers. In dit scenario blijft het IHM de coördinatie van het KRM verzorgen en speelt het ook nog steeds een rol op het gebied van de ontsluiting van mariene data. De viewer wordt langzaam doorontwikkeld en verder gevuld en ook de monitoringsagenda wordt voortgezet. Op het gebied van nationale en internationale standaardisering kan het IHM alleen een passieve rol vervullen. De communicatierol kan alleen 'smal' worden ingevuld. Hierbij gaat het dan om het up-to-date houden van de website en het verzorgen van enkele nieuwsbrieven.

Voor aanvullende taken zoals MONS en het helpen opzetten van een informatiehuis op de BES-eilanden is er onvoldoende capaciteit, tenzij er extra menskracht beschikbaar komt. Als die er niet komt zal er geprioriteerd moeten worden (het is de bedoeling dat die extra capaciteit er in ieder geval voor MONS wel degelijk blijkt). Bij Digitalisering Noordzee en eventuele andere toekomstige ontwikkelingen zal het IHM geen pro-actieve rol kunnen spelen maar alleen een faciliterende rol op kunnen pakken.

6.2 Toekomstscenario 2: ambitie

In dit ambitie scenario zorgt een capaciteitsgroei van ongeveer twee fte's voor extra mogelijkheden. Intussen blijven de korte lijntjes en de pragmatische inslag van het IHM behouden. Allereerst is er ruimte voor het verminderen van de huidige personele kwetsbaarheid en daarmee het borgen van de continuïteit. Daarnaast wordt de coördinatie van de KRM niet alleen voortgezet maar kan actief worden aangesloten bij de Kaderrichtlijn Water (KRW) en het Waterkwaliteitsportaal (WKP).

¹⁴ Hier zit geen 'nulscenario' (stoppen met het IHM) bij omdat uit de gespreksronde voldoende de meerwaarde van het IHM is gebleken.

Op het gebied van het ontsluiten van mariene data is ook meer mogelijk. De doorontwikkeling en verbetering van de Viewer wordt stevig opgepakt. Zo wordt de metadatering zoveel als mogelijk op orde gebracht en wordt er actief gewerkt aan het toevoegen van nieuwe kaartlagen. Ook kan er zowel nationaal als internationaal meer worden gedaan aan de samenwerking rondom standaarden. Nationaal kan er een actievere rol worden gespeeld bij de INSPIRE-opdracht en internationaal kan er input worden geleverd aan de International Hydrographic Organization (IHO) en kan er meer energie worden gestoken in de aansluiting bij EMODnet.

Qua communicatie kan het IHM het steeds meer 'op de kaart' worden gezet. Naast een actieve inbreng bij enkele evenementen per jaar en meer nieuwsbrieven zal het IHM ook door 'omgevingsmanagement' beter zichtbaar zijn – er is immers meer tijd voor kopjes koffie met stakeholders en de opvolging van eventuele acties en/of kansen die daaruit voortvloeien.

Minstens zo belangrijk is dat er ruimte is om een reeds bekende kans als Digitalisering Noordzee actief op te pakken en een coördinerende rol te gaan spelen tussen de verschillende databronnen. Ook kan er bijvoorbeeld een faciliterende rol worden gespeeld bij het opzetten van een informatiehuis op de BES-eilanden.

Als er in de toekomst nieuwe taken en/of kansen op het IHM afkomen zal hierover in het opdrachtgeversoverleg moeten worden afgestemd.

6.3 Toekomstscenario 3: expansie

In het derde scenario reiken de ambities verder dan die met een beperkte groei in het aantal fte's bewerkstelligd kan worden. Dit scenario is daarmee, zonder volledig te willen zijn, een verzameling van mogelijke ambities en richtingen voor doorontwikkeling. De richtingen kunnen ook los van elkaar worden opgepakt. Qua kansen voor de toekomst kan gedacht worden aan:

- het organiseren van de levering van Nederlandse monitoringsgegevens als basis voor OSPAR-beoordelingen met relevantie voor de KRM.
- het aansluiten bij andere Viewers (zoals de Copernicus Marine Viewer of de UNEP Ocean Viewer¹⁵)
- een stevige inzet op het gebied van (inter-)nationale samenwerking op het gebied van standaardisering, door bijvoorbeeld actief bij te gaan dragen aan EMODnet en andere initiatieven.
- in het verlengde van Digitalisering Noordzee zou het IHM een vaste rol als coördinator voor alle Noordzee-data kunnen krijgen. Dit kan bijvoorbeeld worden vastgelegd in het IDON¹⁶-overleg.

Voor een goede inschatting van het precieze noodzaak en het verwachte effect van deze ontwikkelrichtingen en de bijbehorende capaciteit die daarvoor benodigd is zal het telkens nodig zijn om nadere verkenningen uit te voeren in de vorm van businesscases.

¹⁵ [MyOcean Viewer | CMEMS \(copernicus.eu\)](#), UNEP [Ocean Data Viewer \(unep-wcmc.org\)](#)

¹⁶ Interdepartementaal Directeuren Overleg Noordzee.

6.4 Samenvattende tabel

Voor het overzicht zijn de drie scenario's hieronder vervat in een tabel. Omdat de richtingen in het 'expansie-scenario' nog afhankelijk zijn van op te stellen businesscases en ook los van elkaar kunnen worden gerealiseerd zijn deze cursief gemaakt.

	Koersvast	Ambitie	Expansie
Basisniveau communicatie	✓	✓	✓
Coördinatie KRM	✓	✓	✓
Monitoringagenda	✓	✓	✓
Basisniveau Viewer (ontwikkeling bijhouden)	✓	✓	✓
MONS	✓	✓	✓
Aanpakken personele kwetsbaarheid en borging continuïteit		✓	✓
Intensivering communicatie / omgevingsmanagement		✓	✓
Actief aansluiten KRM bij KRW/WKP		✓	✓
Doorontwikkeling Viewer en verbeteren metadatering		✓	✓
Actieve bijdrage aan Digitalisering Noordzee		✓	✓
Faciliterende rol Informatiehuis BES-eilanden		✓	✓
<i>Organiseren van datalevering voor OSPAR-beoordelingen met relevantie voor de KRM</i>			✓
<i>Aansluiting Viewer bij andere viewers</i>			✓
<i>Actief bijdragen aan internationale standaardisering</i>			✓
<i>Coördineren nationale dataprocessen op de Noordzee</i>			✓

7. Bespreking en Advies

7.1 Bespreking

Het IHM vervult haar rol als coördinator KRM nog steeds goed. Betrokken gesprekspartners zijn het erover eens dat het IHM echt van meerwaarde is. Belangrijke succesfactoren hierin zijn het interdepartementale karakter van het programma en de pragmatische aanpak. Dit resulteert in korte lijntjes onderling en richting de opdrachtgevers en dit werkt prettig.

Ook de rol rondom de ontsluiting van mariene data wordt goed opgepakt, waarbij in positieve zin de Open Data Viewer niet onvermeld mag blijven. Aan de andere kant zijn er op dit vlak ook zaken die beter kunnen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de metadata rondom datasets¹⁷, maar ook rondom puntjes op de 'i' voor wat betreft de Viewer en de bekendheid bij – en communicatie richting gebruikers en bronhouders. Nog steeds weten niet alle stakeholders precies wat het IHM precies doet en/of kan betekenen.

Gezien de krappe bezetting en het toenemende aantal vragen en taken voor het IHM is dit overigens begrijpelijk. Het gebrek aan menskracht maakt het IHM zelfs kwetsbaar qua continuïteit, zowel qua eventuele uitval van mensen die niet goed opgevangen kan worden¹⁸, als het niet altijd adequaat kunnen reageren op mogelijkheden die zich voordoen. Dit maakt dat stakeholders hopen op een grotere rol van het IHM (of dit misschien zelfs verwachten) dan het IHM soms waar kan maken. Het verhelpen van deze kwetsbaarheid verdient aandacht, al is het maar omdat er geen stappen gezet kunnen worden richting andere ambities en kansen die genoemd zijn tijdens de interviewronde zolang de personele bezetting zo krap blijft.¹⁹

De governance van het IHM, gebaseerd op een programma-organisatie met opdrachtgevers die verantwoordelijk zijn voor de aansturing, en een team dat in gezamenlijkheid de aan hen toevertrouwde taken tot uitvoering brengt, heeft de afgelopen jaren effectief gewerkt. Het ligt dan ook voor de hand om deze flexibele governance te behouden.

Door veranderingen in de omgeving (bijvoorbeeld grote programma's die heel veel mariene data op gaan leveren) zal de hoeveelheid werk voor het IHM de komende tijd alleen maar verder toenemen. In de toekomst zullen er ook zeker weer nieuwe ontwikkelingen en kansen komen waartoe het IHM zich dient te verhouden. Ongeacht welk toekomstscenario voor het IHM werkelijkheid zal worden, is het vervolgens zaak een goed en helder proces in te richten voor het omgaan met die nieuwe ontwikkelingen en kansen. Bij nieuwe kansen is het immers zowel voor een programmaorganisatie als voor de opdrachtgevers verleidelijk om er snel op in te willen springen. Dit is begrijpelijk maar dit kan eenvoudig tot ongecontroleerde scope-verbreding leiden en gevolgen hebben voor de beschikbare capaciteit voor de eerder vastgestelde doelen en activiteiten. Een proces waarbij na een eerste verkenning vanuit het programmateam besluitvorming plaatsvindt in het opdrachtgeversoverleg (moeten we dit inderdaad oppakken, en zo ja, moet er extra capaciteit bij of moeten we gaan prioriteren in de huidige activiteiten en doelen?) lijkt daarom verstandig.

¹⁷ Zie ook de FAIR-principes.

¹⁸ Hierbij gaat het ook om de borging van kennis en een warme overdracht bij personeelsswissels.

¹⁹ Tijdens de vorige evaluatie is geadviseerd om het IHM met minimaal twee fte's uit te breiden. Dit is slechts deels gebeurd, terwijl de hoeveelheid taken eerder is toegenomen dan verminderd. De situatie qua krappe bezetting is daarmee blijven bestaan.

7.2 Advies

Op basis van de uitgevoerde evaluatie en toekomstverkenning voor het Informatiehuis Marien komen wij tot de volgende aanbevelingen:

- Hou als opdrachtgevers vast aan de huidige interdepartementale programma- en organisatiestructuur. Bedenk daarbij of een langere duur van de samenwerkingsovereenkomst het misschien eenvoudiger kan maken om successen structureel te borgen. Hierbij lijkt het dan wel verstandig om minimaal eens per jaar als opdrachtgevers strategisch te bespreken of het IHM nog 'op het goede spoor' zit.
- Vraag het programmteam van het IHM een stevige inschatting te maken van wat ze precies kunnen doen met de beschikbare hoeveelheid fte's in de eerste twee scenario's (koersvast en ambitie) en ga op basis daarvan in gesprek over de verschillende toekomstscenario's voor het IHM. Betrek daarbij nadrukkelijk de inzichten van het huidige IHM-team. Bedenk ook dat de scenario's 'doorgroeimogelijkheden' bieden: ook met een keuze voor bijvoorbeeld het scenario 'ambitie' is verdere expansie in de toekomst mogelijk.
- Maak in de samenwerkingsovereenkomst afspraken over hoe in de toekomst met nieuwe ontwikkelingen en kansen om wordt gegaan om ongecontroleerde activiteiten- en/of scopeverbreiding te voorkomen. Beleg hierbij duidelijk de rollen/verantwoordelijkheden van Opdrachtgevers, IHM en eventuele derden.
- In het verlengde van de vorige aanbeveling: zorg dat het takenpakket en de bezetting van het IHM op korte termijn beter op elkaar aansluiten dan nu het geval is. Bij een keuze voor het scenario 'koersvast' betekent dit dat er heel strak geprioriteerd zal moeten worden qua huidige werkzaamheden en taken en bij een keuze voor het 'ambitiescenario' zal er ten behoeve van de continuïteit en het invullen van extra ambities capaciteit bij moeten komen. Bij verdere expansie zullen businesscases inzichtelijk moeten maken wat dit moet betekenen qua eventuele capaciteitsuitbreiding.
- Zet de komende periode waar mogelijk vol in op de communicatie met de gebruikers en bronhouders. Werk daarbij ook aan de naamsbekendheid en zichtbaarheid van het IHM. Het moet namelijk voor alle betrokkenen rondom de Noordzee haarfijn duidelijk worden waar het IHM precies voor staat en wat het voor hen kan betekenen. Dit zal de samenwerking met andere partijen en daarmee het succesvol invullen van de kerntaak om mariene data op een gebruiksvriendelijke manier te ontsluiten alleen maar vergemakkelijken.

Bijlage A Geïnterviewde organisaties

#	Datum	#	Medewerker(s) van
1.	13-12-2022 en 11-01-2023	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
2.	20-12-2022	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
3.	21-12-2022	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
4.	21-12-2022	1	Rijkswaterstaat / Centrale Informatievoorziening (CIV)
5.	22-12-2022	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
6.	09-01-2023	1	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
7.	11-01-2023	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
8.	12-01-2023	1	Deltares
9.	16-01-2023	1	Rijkswaterstaat / Centrale Informatievoorziening (CIV)
10.	16-01-2023	1	DigiShape
11.	17-01-2023	1	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
12.	18-01-2023	1	Rijkswaterstaat / Water, Verkeer en Leefomgeving (WVL)
13.	18-01-2023	2	Informatiehuis Water
14.	23-01-2023	2	Wageningen Marine Research
15.	24-01-2023	1	Rijkswaterstaat Zee en Delta (ZD)
16.	24-01-2023	3	Ministerie van Defensie / Dienst der Hydrografie
17.	26-01-2023	2	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
18.	27-01-2023	1	Offshore Expertise Centrum
19.	30-01-2023	2	Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening (CIV)
20.	31-01-2023	1	Stichting De Noordzee
21.	10-02-2023	1	Informatiehuis Marien
22.	13-02-2023	1	Informatiehuis Marien
23.	15-02-2023	1	Informatiehuis Marien
24.	15-02-2023	1	Informatiehuis Marien
25.	21-02-2023	1	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
26.	23-02-2023	2	Tresoar / Datahuis Wadden
27.	07-03-2023	4	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Bijlage B Bestudeerde documentatie

#	Documentnaam	Versie	Datum
1.	Bijlage 3 Art. 12.2 IHM Samenwerkingsovereenkomst 2018-2023	Definitief	10-10-2022
2.	Bijlage 4 Evaluatie IHM Samenwerkingsovereenkomst 2018-2023	Definitief	23-08-2022
3.	Bijlage 6a Oplegger Verkenning geo- informatievoorziening Noordzee 30juni20	Definitief	30-06-2020
4.	Bijlage 6b Verkenning informatievoorziening Noordzee 30juni20	Definitief	30-06-2020
5.	IHM Overzicht	Definitief	2021
6.	IHM Praatplaten	Definitief	
7.	PowerPoint SOG IHM taken voor de toekomst	Definitief	16-05-2022
8.	PowerPoint OG IHM	Definitief	23-08-2022
9.	PowerPoint OG IHM Evaluatie 2018-2023 Scenario's voor de toekomst	Definitief	10-10-2022
10.	Rapportage omgevingsanalyse IHM	Definitief	Juni 2015
11.	Samenwerkingsovereenkomst programma	Definitief	2018-2023
12.	Verslag OG (Opdrachtgevers overleg)	Definitief	21-11-2019
13.	Verslag OG	Definitief	24-06-2020
14.	Verslag OG	Definitief	29-10-2021
15.	Verslag OG	Concept	10-10-2022
16.	Verslag SOG (Strategisch Overleg)	Definitief	24-06-2019
17.	Verslag SOG	Definitief	01-02-2021
18.	Verslag SOG	Definitief	16-05-2022
19.	Verslag SOG	Definitief	23-08-2022
20.	Website IHM		
21.	Werkplan Informatiehuis Marien	Definitief	2020, 2021 en 2022
23.	Website Noordzeeloket		